

HARMONY IN PHYSICAL AND PSYCHICAL DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL AGE CHILDREN IN THE DYNAMICS

Dgurynska S.M.

ДИНАМІКА ГАРМОНІЙНОСТІ ФІЗИЧНОГО І ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Р

езультати наукових досліджень останніх десятиріч свідчать про значне зростання рівня захворюваності дитячого населення країни, погіршення показників соматичного та психічного здоров'я дітей. Зокрема, відзначається суттєве зростання складних системних захворювань, частий перехід гострих захворювань у хронічні форми, збільшення кількості дисгармонійно розвинутих дітей та дітей з проявами нерво-психічних відхилень [1, 2].

Особливостями дошкільного віку є інтенсивне зростання і розвиток організму дітей, морфологічне і функціональне удосконалення його органів і систем, формування особистості дитини та висока чутливість до впливу негативних факторів навколишнього середовища [3]. Ступінь морфо-функціональної і психологічної зрілості організму дітей дошкільного віку зумовлює їхній подальший розвиток, стан здоров'я та успішність навчання у школі, тому є особливо важливим своєчасне визначення ранніх відхилень у фізичному і психічному розвитку дітей цього віку.

Для росту і розвитку здорової дитини необхідними умовами є гармонійність її фізичного і психічного розвитку. Відповідність фізичному психічного розвитку добре досліджено педіатрами у дітей перших трьох років життя, але аналогічних досліджень серед дітей дошкільного віку провадилося недостатньо [4].

Тому **метою** проведених власних досліджень було визначення особливостей гармонійності фізичного і психічного розвитку дітей дошкільного віку у динаміці 1998-2005 років (на прикладі дошкільників м. Києва).

Матеріали та методи. Під спостереженням знаходилися

діти віком від 3-х до 6-ти років, які відвідували дитячі дошкільні заклади м. Києва. Антропометричними обстеженнями було охоплено 1998 року 986 дітей (496 хлопчиків і 490 дівчаток), 2005 року — 800 дітей (399 хлопчиків і 401 дівчинка), а психологічними — у 1998 році 850 дітей (428 хлопчиків і 422 дівчинки), у 2005 році — 720 дітей (355 хлопчиків і 365 дівчаток). Антропометричні показники визначалися за допомогою уніфікованої методики [5]. Показники психічного розвитку визначалися за власною комплексною методикою бальної оцінки [6], в основу якої покладено найважливіші критерії оцінки психічного розвитку дошкільників [7]:

I. Розвиток другої сигнальної системи (розвиток мови);

II. Пізнавальна діяльність;

III. Соціально-поведінкові реакції.

Отримані дані були статистично опрацьовані з визначенням середніх величин, їх похибки, сигмальних відхилень, коефіцієнтів кореляції та регресії, що дозволило розробити сучасні вікові стандарти фізичного розвитку і вперше — стандарти психічного розвитку дітей дошкільного віку м. Києва.

Результати та обговорення. Для виконання встановленої мети дослідження усі діти від 3-х до 6-ти років були розподілені на групи психофізичного розвитку:

1. Гармонійний психофізичний розвиток, де рівень фізичного розвитку відповідає психічному. Цю групу складали діти, які мали однаковий рівень фізичного і психічного розвитку (високий-високий, середній-середній, низький-низький);

2. Дисгармонійний психофізичний розвиток з перевагою рівня фізичного розвитку. Дану групу складали діти, в яких рівень фізичного розвитку пе-

ДЖУРИНСЬКА С.М.

ДУ "Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзеєва АМНУ, м. Київ

УДК 613.955

Ключові слова:
фізичний і психічний розвиток, гармонійність, динаміка, діти дошкільного віку.

ДИНАМИКА ГАРМОНИЧНОСТИ ФИЗИЧЕСКОГО И ПСИХИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Джурина С.М.

В статье описываются особенности гармоничности физического и психического развития детей дошкольного возраста в динамике наблюдения 1998-2005 годов. Проведенными исследованиями установлена тенденция к увеличению количества детей дошкольного возраста с дисгармоническим психофизическим развитием, обусловленным возрастанием удельного веса детей с преобладанием уровня психического развития над уровнем физического развития.

HARMONY IN PHYSICAL AND PSYCHICAL DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL AGE CHILDREN IN THE DYNAMICS

Dgurynska S.M.

The peculiarities of physical and psychical development of pre-school age children in the article in the dynamics of 1998-2005 surveillance are described. A tendency to an increase of the number of pre-school age children with a disharmonical psycho-physical development, rationalized with an increase of the specific gravity of the children with a predominance of the level of psychical development over the level of physical development, was established with fulfilled research.

ревищував рівень психічного розвитку (високий-середній, високий-низький, середній-низький);

3. Дисгармонійний психофізичний розвиток з перевагою рівня психічного розвитку. До цієї групи віднесені діти, в яких рівень фізичного розвитку був нижчим від рівня психічного розвитку (середній-високий, низький-високий, низький-середній).

Попередній аналіз даних 1998 року дозволив визначити, що у значної кількості дітей

розвитком (I група). Так, серед 3-річних дітей це становило 20,9% хлопчиків і 21,4% дівчаток; 4-річних — 15,7% хлопчиків і 22,5% дівчаток; 5-річних — 17,9% хлопчиків і 26,2% дівчаток, 6-річних — одноково: 25,9%. На противагу цьому питома вага дітей з дисгармонійним психофізичним розвитком (II і III групи) зменшується у відповідності з віком дітей (табл.1).

Необхідно відзначити, що наведені результати мають чіткі статеві особливості. У першій

групі дошкільників з гармонійним психофізичним розвитком питома вага дівчаток у віці 3-5 років перевищує кількість хлопчиків. Однак з віком ці відмінності поступово зникають і у віці 6 років практично відсутні. Друга група характеризується перевагою у кількості хлопчиків в аналогічних вікових інтервалах (3-5 років), але серед 6-річних дітей питома вага дівчаток навпаки більша, ніж хлопчиків. Третя група дошкільників характеризується також перевагою у кількості хлопчиків, але у вікових інтервалах 4-6 років, тоді як серед 3-річних дітей більшість дівчаток має фізичний розвиток, що відстає від психічного (табл.1).

Результати аналогічних досліджень 2005 року визначили, що кількість дошкільників з гармонійним психофізичним розвитком зменшується у динаміці спостереження, але недостовірно і становить 40,5% дітей (табл. 2). Питома вага сучасних дошкільників, віднесених до другої групи психофізичного розвитку, також зменшується і становить 27,1% дітей, тоді як чисельність дітей у третій групі, де рівень фізичного розвитку відставав від рівня психічного, достовірно ($p < 0,001$) зростає у динаміці 1998-2005 років і становить 32,3% дошкільників (рис.).

Необхідно відзначити, що достовірні зміни кількості сучасних дошкільників з гармонійним психофізичним розвитком спостерігаються тільки в окремих статево-вікових групах дітей (табл. 2). Це діти 4-х років, де кількість хлопчиків достовірно зростає ($p < 0,05$) і становить 21,7%, тоді як питома вага дівчаток цього віку достовірно ($p < 0,05$) зменшується і становить 17,4%. Разом з цим достовірно зменшується кількість дівчаток 5-ти років ($p < 0,01$) і

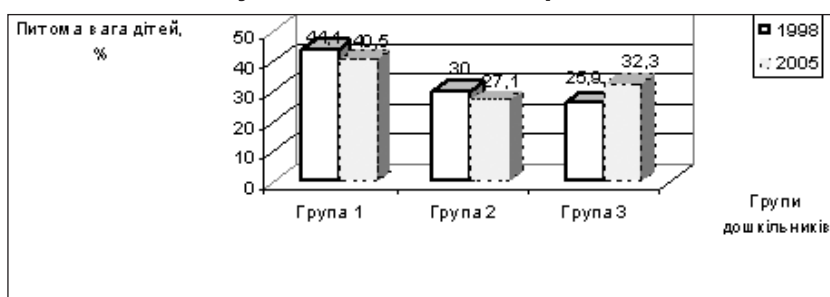
Рисунок

Таблиця 1
Розподіл дітей дошкільного віку за ступенем відповідності фізичного та психічного розвитку (1998 рік), %

Вік, років	Стать	Фізичний розвиток відповідає психічному	Фізичний розвиток вищий від психічного	Фізичний розвиток нижчий від психічного
		P±m	P±m	P±m
3	х	20,9±3,0	17,6±2,8	13,9±2,5
	д	21,4±3,0	10,2±2,2	16,0±2,7
4	х	15,7±2,4	16,9±2,4	16,9±2,4
	д	22,5±2,7	15,3±2,3	12,7±2,2
5	х	17,9±2,7	19,5±2,8	12,8±2,4
	д	26,2±3,1	13,3±2,4	10,3±2,2
6	х	25,9±2,9	11,2±2,1	12,5±2,2
	д	25,9±2,9	15,9±2,4	8,6±1,8
Разом		44,1±1,7	30,0±1,6	25,9±1,5

дошкільного віку (44,1%) рівні фізичного і психічного розвитку відповідали один одному, у 30,0% дітей рівень фізичного розвитку перевищував рівень психічного, тоді як у 25,9% дошкільників рівень фізичного розвитку був нижчим від рівня психічного (табл.1). Обстеження дошкільників різних вікових груп дозволило встановити, що з віком від 3-х до 6-ти років зростає питома вага дітей з гармонійним психофізичним

Групи дітей дошкільного віку за ступенем відповідності фізичного та психічного розвитку у динаміці 1998-2005 років

становить 19,5%, 6-ти років ($p < 0,05$) — 20,8% (табл. 2).

Питома вага сучасних дошкільників різних статевих груп з дисгармонійним психофізичним розвитком з перевагою рівня фізичного розвитку (II група) не зазнає суттєвих змін у динаміці спостереження. Тільки у дівчаток 3-х років спостерігається достовірне ($p < 0,05$) підвищення кількості дітей і становить 16,2%.

Кількість дітей дошкільного віку, що були віднесені до третьої групи психофізичного розвитку з перевагою рівня психічного розвитку над фізичним, достовірно змінюється у переважній більшості статевих груп дітей. Так, у дітей 6 років ($p < 0,001$) обох статевих груп і дівчаток 4-5-ти років відбувається достовірне підвищення кількості дітей у даної групи психофізичного розвитку. Винятком є хлопчики 3-х років, питома вага яких достовірно ($p < 0,05$) зменшується у динаміці 7 років і становить 8,4% (табл. 2).

Таким чином, за результатами проведених досліджень з визначення гармонійності психофізичного розвитку дітей дошкільного віку у динаміці спостереження 1998-2005 років можна зробити такі **висновки**:

1. Гармонійний психофізичний розвиток визначено у значної кількості дітей дошкільного віку (1998 р. — 44,1%, 2005 р. — 40,5%);

2. Психофізичний розвиток сучасних дошкільників харак-

ГІГІЄНА ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

теризується тенденцією до збільшення кількості дітей з дисгармонійним психофізичним розвитком (1998 р. — 55,9%, 2005 р. — 59,4%), що зумовлене достовірним ($p < 0,001$) підвищенням питомої ваги дітей з перевагою рівня психічного розвитку над рівнем фізичного (1998 р. — 25,9%, 2005 р. — 32,3%), особливо у дівчаток 3-5 років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Неділько В.П., Каменська Т.М., Руденко С.А. До питання організації оздоровлення часто хворіючих дітей в умовах школи // Перинатологія та педіатрія. — 2007. — № 2 (30). — С. 101-104.

2. Лук'янова О.М. Проблеми здоров'я здорової дитини та наукові аспекти профілактики його порушень // Мистецтво лікування. — 2005. — № 2. — С. 6-15.

3. Башинова С.Н., Матвеева М.Г. Особенности поведения психосоматически ослабленных детей в условиях дош-

кольного образовательного учреждения // Профессиональное гигиеническое обучение. Формирование здорового образа жизни детей, подростков и молодежи: Матер. Всерос. науч.-практ. конф. — М., 2006. — С. 147.

4. Майданник В.Г., Дадакіна М.А. Фізичний та психічний розвиток дітей. — К.: УДМУ, 1993. — 104 с.

5. Ставицкая А.Б., Арон Д.И. Методика исследования физического развития детей и подростков. — М.: Медгиз, 1959. — 75 с.

6. Оцінка фізичного та психічного розвитку дітей дошкільного віку / Н.С. Полька, М.Ю. Антомонов, С.М. Джуринська та ін. — К., 2007. — 30 с.

7. Дубинская И.Д., Андреева Л.Г. Изучение психического развития детей дошкольного возраста // Психолог. исследования в гигиене детей и подростков. — М., 1981. — С. 46-51.

Надійшло до редакції 12.04.08.

Таблиця 2

Розподіл дітей дошкільного віку за ступенем відповідності фізичного та психічного розвитку (2005 рік), %

Вік, років	Стать	Фізичний розвиток відповідає психічному	Фізичний розвиток вищий від психічного	Фізичний розвиток нижчий від психічного
		$P \pm m$	$P \pm m$	$P \pm m$
3	х	20,2±3,2	14,9±2,9	8,4±2,2* $t=2,50$, $p \leq 0,05$
	д	23,4±3,4	16,2±3,0* $t=2,50$, $p \leq 0,05$	16,9±3,0
4	х	21,7±3,0* $t=2,60$, $p \leq 0,05$	13,6±2,5	15,2±2,6
	д	17,4±2,8* $t=2,22$, $p \leq 0,05$	14,7±2,6	17,4±2,8* $t=2,14$, $p \leq 0,05$
5	х	17,8±2,8	16,2±2,7	15,2±2,6
	д	19,5±2,9* $t=2,79$, $p \leq 0,01$	13,5±2,5	17,8±2,8* $t=3,41$, $p \leq 0,001$
6	х	21,8±2,9	10,7±2,2	20,3±2,9* $t=3,55$, $p \leq 0,001$
	д	20,8±2,9* $t=2,12$, $p \leq 0,05$	9,6±2,1* $t=3,00$, $p \leq 0,01$	16,8±2,7* $t=3,90$, $p \leq 0,001$
Разом		40,5±1,8	27,1±1,7	32,3±1,7* $t=3,55$, $p \leq 0,001$

Примітка: * — зміни питомої ваги дітей дошкільного віку вірогідні у динаміці 1998-2005 років.